

Nr 222.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försäljning av mark från Borgholms kungsladugård i Kalmar län; given Stockholms slott den 17 mars 1933.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 17 mars 1933.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anför:

Kungsladugården 5 ¹⁹/₂₃ mantal Borgholm nr 8 jämte lägenheten Borgholm nr 7, en trädgård, i Räpplinge socken av Kalmar län är belägen intill staden Borgholm och angränsar i väster Kalmar sund, i öster Kolstads by i Köpings socken och i söder Tryggestads by i Räpplinge socken.

Egendomen är till den 14 mars 1933 utarrenderad mot ett årligt arrende av 4,000 kronor.

Från egendomen hava upplåtits eller försålts vissa områden genom Kungl. Maj:ts brev den 22 december 1882, den 17 maj 1895, den 23 maj 1902, den 19 maj 1905, den 14 juni 1907 och den 29 januari 1909. Kalmar läns södra landsting har genom Kungl. Maj:ts brev den 7 juni 1889 och den 24 september 1931 till plats för lasarett och epidemisjukhus förvärvat vissa områden. På grund av Kungl. Maj:ts brev den 12 juni 1925 hava försålts vissa egnahemslägenheter och områden, varjämte ett område om 5.97 hektar jämte den s. k. Näktergalsstigen upplåtits till Hennes Maj:t Drottning Victoria med nyttjanderätt så länge området användes för där inrättat vilohem för kvinnor. Den 30 oktober 1925 har Kungl. Maj:t meddelat vissa bestämmelser rörande den s. k. Näktergalsstigen. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 29 juni 1928 har ytterligare mark upplåtits för vilohemmets behov. Berörda nyttjanderätt till senast omförmälda områden har efter Drottningens fränfalle överlåtits på stiftelsen Drottning Victorias vilohem. Jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 18 februari 1927 hava fem områden om sammanlagt 1.008 hektar till Södra Ölands järnvägsaktiebolag för uppförande därstädes av fasta snöskärmar upplåtits tillsvidare och så länge områdena användas för detta ändamål mot en årlig avgäld, att erläggas till länsstyrelsen i Kalmar län, av 75 kronor och under villkor bland andra, att bolaget uppsatte och underhölle lämpligt stängsel i områdenas gränser mot kronoegendomens övriga mark. Den 23 mars 1928 har Kungl. Maj:t medgivit, att den mark, som erfordrades för omläggning av landsvägen förbi egendomen, finge tillsvidare och så länge marken användes för angivet ändamål under vissa villkor upplåtas till vägstyrelsen i Runstens härads väghållningsdistrikt. Den 24 september 1931 har Kungl. Maj:t slutligen dels lämnat tillstånd till fridlysning i enlighet med lagen den 25 juni 1909 (nr 56 sid. 1) angående naturminnesmärkens fredande av ett område av egendomen om 92.5 hektar, dels ock förordnat, att vissa områden skulle överflyttas från domänstyrelsens till byggnadsstyrelsens förvaltning.

I avseende å det för fridlysning avsedda området har länsstyrelsen den 17 februari 1932 förklarar detsamma jämlikt bestämmelserna i nämnda lag såsom fridlyst naturminnesmärke samt utfärdat vissa närmare angivna bestämmelser.

Frågor om försäljning av mark från egendomen till Borgholms stad och Räpplinge kommun behandlades av 1931 års riksdag (prop. nr 129; jordbr.-utsk. utl. nr 69; R. skr. nr 278). I det vid omförmälda proposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet framhöll dåvarande chefen för jordbruksdepartementet med avseende å en ifrågasatt försäljning till Borgholms stad av ett område om 15.174 hektar (å bifogad översiktskarta betecknat med C₁) önskvärldheten av att, därest en försäljning till staden av området i fråga komme till stånd, vid blivande fastställelse av stadsplan för området bestämmelser av byggnadsstyrelsen utfärdades mot uppförande av byggnader av för stor höjd. Departementschefen anförde

tillika, att, då den å området befintliga ekskogen vid blivande försäljning icke torde kunna skyddas på annat sätt än genom fridlysning enligt lagen angående naturminnesmärkens fredande och då denna lag ej lämpligen torde kunna i förevarande fall tillämpas, det endast återstode att framhålla såsom ett önskemål, att ekskogen vid områdets bebyggande eller användande på annat sätt ej onödigt våldfördes. Genom förut berörda beslut den 24 september 1931 förordnade Kungl. Maj:t, att området om 15.74 hektar finge mot en köpeskilling av 46,945 kronor försäljas till staden och under vissa villkor i övrigt. Förslaget om försäljning till Råpplinge kommun av mark föranledde icke någon åtgärd.

Stadsfullmäktige i Borgholm hava sedermera förklarat, att de för det dåvarande icke önskade inköpa området om 15.74 hektar, i följd varav området alltjämt står under domänstyrelsens förvaltning.

Sedan Råpplinge kommun och stadsfullmäktige i Borgholm hos Kungl. Maj:t gjort framställningar om styckning, respektive försäljning i en lott av egendomen, har Kungl. Maj:t den 30 oktober 1931 förordnat, att berörda framställningar skulle överlämnas till domänstyrelsen för den åtgärd, vartill styrelsen kunde finna framställningarna föranleda. Med anledning härav och efter hemställan av ombud för Råpplinge kommun hava kronojordstyckningssakkunniga den 1 december 1931 besiktigat egendomen tillsammans med representanter för kommunen och Borgholms stad, varefter saluvärdering hållits å egendomen. Med skrivelse den 31 december 1932 har länsstyrelsen i Kalmar län till domänstyrelsen överlämnat handlingar angående berörda förrättning och däröver avgivna yttranden.

Av handlingarna inhämtas bland annat följande.

Byggnaderna äro mycket gamla. Huvudbyggnaden, två stathus, smedja och slöjdverkstad, nya magasinet och en del småhus äro fullt användbara, under det att övriga hus äro så gamla och otidsenliga, att de mer eller mindre äro i behov av ombyggnad.

Förslag föreligger till nybyggnad av stall och ladugård för en beräknad kostnad av omkring 40,000 kronor.

Å egendomen finnas vidare en del hus tillhöriga huvudgårdens arrendator, torparen å Bergdala m. fl.

Det inom egendomens område belägna torpet Bergdala innehåller 4.222 hektar åker och 0.016 hektar äng, varjämte torpets innehavare för närvarande är tillförsäkrad bete å alvaret för tre djur. Innehavaren äger boningshus, hönshus och vedbod, varemot kronan äger ladugården, en av ålder förfallen byggnad av ringa värde. Arrendevärdet är 200 kronor.

Å det med ågofiguren nr 133 a å en av extra lantmätaren Bertil Rydbeck år 1919 över kungsgården upprättad karta utmärkta området ligger lägenheten Nuckedal, vars innehavare f. d. kontorsskrivaren John Jakobsson enligt upprättat kontrakt äger nyttja lägenheten under sin återstående livstid mot en årlig avgäld av 25 kronor.

Den s. k. Kungsträdgården med 3.792 hektar trädgårdsjord, 1.42 hektar park och annan jord samt byggnader, fruktträd och levande växter är

av huvudarrendatorn utarrenderad till tredje man mot en årlig avgäld av 1,000 kronor.

Åkerjorden består till cirka en fjärdedel av godartad, dåligt avdikad lerjord och i övrigt av godartad men något grund svartmylla på kalkstensbotten, som är ganska ömtålig för torra.

Betesmarken består huvudsakligen av det stora alvaret väster om landsvägen. Denna del av betesmarken står under skogsstatens vård och utnyttjas för legodjur, därvid ett årligt nettobelopp av ungefär 600 kronor betingats, och delvis för arrendatorns ungdjur och hästar. Den alvarmark, som är belägen öster om landsvägen, användes tillsammans med egendomens ängsmark till bete för arrendatorns mjölkkor.

Dikningsförhållandena äro ofullständiga. Lerjorden är i behov av systematisk täckdikning ävenså en stor del av övriga åkerjorden, där dock kalkstensberget på många ställen bereder hinder för tillräckligt dikesdjup.

Taxeringsvärdet utgör 10,000 kronor för Kungsträdgården, 14,000 kronor för den fridlysta skogen och 142,400 kronor för den under domänstyrelsens förvaltning kvarvarande delen av egendomen jämte det av landstinget inköpta området.

Finsjö kraftaktiebolag och slottsförvaltningen å Solliden hava erhållit tillstånd att hava elektriska ledningar framdragna över egendomen. Vidare har Borgholms stads elektricitetsverk av domänstyrelsen medgivits rätt att i avvaktan å koncession vidtaga åtgärder för framdragande av en elektrisk ledning över egendomen.

Enligt domänstyrelsens skrivelse den 8 november 1930 har Drottning Victorias vilohem för kvinnor medgivits hava avloppsledningar framdragna över egendomen.

Av alvaret äro vissa smärre områden upplåtna med nyttjanderätt till fru Jenny Kreuger, med. kandidaten Märta André, fru Ellen Johansson, häradsskrivaren Thor Hanqvist och förste läraren Oskar Gustafsson. Slutligen har åt Ölands kulturminnesförening upplåtits det s. k. Kaffetorpet.

Egendomen är på arrendatorns bekostnad elektrifierad.

Kronojordstyckningssakkunniga hava anfört följande.

Egendomens byggnadsbestånd lämnade en del övrigt att önska och förestode nu närmast nybyggnad av stall och ladugård för en beräknad kostnad av omkring 40,000 kronor. Även om inom en framtid de närmast staden Borgholm belägna delarna av egendomen kunde beräknas erhålla någon värdeförbättring, torde emellertid med hänsyn till de förestående byggnadskostnaderna en försäljning av egendomens jordbruk redan nu vara att föredraga framför en förnyad utarrendering. I anslutning här till och för tillgodoseende av vid besiktningstillfället av vederbörande ordsombud framställda önskemål finge de sakkunniga föreslå försäljning av en del områden från egendomen.

Vid besiktningstillfället framställde ombud för Borgholms stad önskan, att staden måtte beredas tillfälle förvärva hela egendomen eller, om detta ej kunde medgivas, vissa närmast staden belägna områden. I egendomens nordöstra del, som gränsade intill Kolstads bys ägor, disponerade staden för närvarande en del brunnar, som utnyttjades för tillgodoseende av stadens behov av vatten. Det vore därför önskvärt för staden att hava fri förfoganderätt över mark därstädes, och borde staden för sådant ändamål och för att äga tillgång till ytterligare erforderlig tomtmark här få förvärva ett område av omkring 28 hektar. Vidare borde

staden för tomtändamål få förvärva den mark om cirka 17 hektar (den s. k. Åkerhagen), som vore belägen mellan förberörda enligt Kungl. Maj:ts brev den 24 september 1931 till upplåtelse till staden medgivna område om 15.174 hektar och branten mot alvaret, å vars ås slottsruinen vore belägen, ävensom torpet Bergdala om 4.5 hektar. De sakkunniga hade ansett sig kunna förorda försäljning till staden av området om 28 hektar för vattenbehov m. m. I fråga om området om 17 hektar och torpet Bergdala hade de sakkunniga icke heller i och för sig funnit anledning till erinran mot en upplåtelse till staden av denna mark. I samband med frågan om avsättande av delar av egendomen till nationalpark hade emellertid hävdats den meningen, att en bebyggelse inom dessa områden, vilka utgjorde en icke ringa detalj i den vackra landskapsbilden, skulle på ett i hög grad störande sätt inkräkta på det slottet omgivande landskapet. Vidhöles denna uppfattning, torde lämpligheten av en försäljning av områdena till staden kunna ifrågasättas. Områdena borde i så fall alltjämt bibehållas i kronans ägo.

Mellan nuvarande länslasarettstomten och det område om 3.776 hektar, som Kalmar läns södra landsting jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 24 september 1931 medgivits förvärva, å ena sidan, och egendomens gräns i öster, bestående av en framrinnande bäck, å andra sidan, vore beläget ett långt och smalt markbälte om cirka 0.5 hektar. Vid besiktningen närvarande riksdagsmannen Karl E. Magnusson från Kalmar hade å landstingets vägnar anhållit, att landstinget måtte få förvärva denna mark. Denna anhållan ville de sakkunniga förorda.

Vad härefter anginge den återstående delen av egendomens huvudgård jämte den s. k. Kungsträdgården yrkade ombud för Räpplinge kommun, att staten måtte för försäljning till egna hem uppstycka egendomen i lotter eller eljest, att kommunen måtte få inköpa gården för att sedermera själv ombesörja uppstyckningen i fråga. De sakkunniga, som, med hänsyn till de rådande ekonomiska möjligheterna för nybildning av egna hem, ej kunnat tillstyrka en uppstyckning av det ifrågasatta området, ville hemställa, att den mark av egendomens huvudgård, som vore belägen öster om landsvägen Färjestaden—Borgholm, försåldes i en lott och hembjödtes Räpplinge kommun.

Av egendomen återstode härefter endast det s. k. alvaret. Med hänsyn till önskvärdheten att för framtiden bevara den säregna landskapsbilden omkring Borgholms slottsruin med dess egendomliga och sällsynta naturtyper torde alvaret icke böra ifrågakomma till försäljning. Denna mark syntes böra bibehållas i statens ägo, därvid emellertid hinder icke borde möta att även därefter utnyttja alvaret för betes- och andra ekonomiska ändamål.

Uppskattningsnämnden har framhållit följande.

Den av de sakkunniga till försäljning ifrågasatta delen av egendomen skulle på grund av de gamla och dåliga byggnaderna m. m. för en lång tid framåt komma att lämna statsverket en mycket dålig nettoavkastning i förhållande till det saluvärde, som torde kunna uppbringas, varför en försäljning utan tvivel vore för kronan förmånligast.

I huvudsaklig anslutning till det av kronojordstyckningssakkunniga uppgjorda förslaget hade uppskattningsnämnden verkställt saluvärdering å egendomen och därvid framhållit, att departementschefens i propositionen nr 129/1931 uttalade önskan rörande dispositionsrätten till skogen och skogsmarken å det Borgholms stad erbjudna området om 15.174 hektar

i hög grad nedsatte värdet av området såsom tomtmark. Då härtill ståndskogen dels hade ett betydligt lägre värde än år 1930 och dels icke finge avverkas och således vore fullkomligt inproduktiv, hade nämnden ansett sig böra omjustera värdet å området.

De särskilda lotterna vore närmare beskrivna i en av distriktslantmätaren Carl Erik Sjödel den 28 januari 1932 upprättad beskrivning och å en av t. f. extra lantmätaren Bertil Rybeck 1919 upprättad karta, inneslutna av blå siffror. Områdena hade saluvärderats sålunda:

I.

Till försäljning till staden Borgholm avsedda områden.

Litt. C₁. Område, vilket staden Borgholm genom Kungl. Maj:ts brev den 24 september 1931 erhållit tillstånd att inköpa, vilket område å kartan inneslutes av blå siffrorna 20, 21, 24, 25 och 20.

7.352 hektar åker	å 3,000 kr.	22,056	
7.822 »	avrösningsjord å 500 »	3,911	

Summa 15.174 hektar

Ståndskogsvärdet av år 1930 kronor 11,270 reducerat med 30 % till 7,889 33,856

Litt. C₂ (s. k. Åkerhagen). Område, beläget mellan förut berörda mark om 15.174 hektar och branten mot alvaret, inneslutes å kartan med blå siffrorna 11, 12, 13, 18, 19, 20, 25 och 11.

16.049 hektar åker	å 2,000 kr.	32,098	
0.774 »	äng å 500 »	387	
0.944 »	avrösningsjord å 500 »	472	

Summa 17.767 hektar

Ståndskogsvärde 60 33,017

Litt. C₃. Området, som är avsett att förvärvas för vattenverksändamål, inneslutes å kartan av blå siffrorna 30—43 och 30.

10 hektar åker	å 2,000 kr.	20,000	
10 »	å 1,000 »	10,000	
7.536 »	å 750 »	5,652	
1.071 »	äng å 300 »	321	
1.578 »	avrösningsjord å 200 »	316	

Summa 30.185 hektar

Ståndskogsvärde 380 36,669

Litt. C₄. Torpet Bergdala inneslutes å kartan av blå siffrorna 13—18 och 13.

4.222 hektar åker	å 2,000 kr.	8,444	
1.273 »	äng och avrösningsjord å 500 »	637	

Summa 5.495 hektar

Ståndskogsvärde 340 9,421

Avrundat kronor 112,960.

Då lotterna litt. C₁, C₂ och C₃ helt saknade för jordbrukets bedrivande erforderliga byggnader, borde värdena för dessa lotter, 103,540 kronor, minskas med 10 procent till 93,186 kronor. Komme däremot staden att köpa jämväl huvudgårdsslotten, borde de åsatta värdena anses skäligen.

Med anledning av en av Kalmar läns södra läns landsting den 5 januari 1932 gjord ansökning borde vid försäljningen av mark till Borgholms stad förbehåll göras om rätt för landstinget att disponera en brunn å egendomen i närheten av vilohemmet och därifrån till Borgholms lasarett dragen vattenledning.

II.

Till försäljning till Kalmar läns södra landsting avsett område.

Litt. D. Området inneslutes å kartan av blå siffrorna 26, 27 a, 27 b, 28 och 26.

0.237 hektar avrösningsjord à 500 kronor	118
Ståndskogsvärde	20
	Kronor 138.

III.

Till försäljning till Råpplinge kommun avsett område.

Litt. E. Motsvarar huvudgårdsslotten och inneslutes å kartan av blå siffrorna 43, 42, 41, 50—68 och 43.

2.637 hektar åker	à 2,000 kronor	5,274
48.000 » »	à 1,000 »	48,000
6.222 » äng	à 500 »	3,111
4.000 » »	à 300 »	1,200
41.186 » avrösningsjord	à 150 »	6,178
Summa 102.045 hektar		
Ståndskogsvärde		1,700
		Avrundat kronor 65,460.

Vid försäljning av denna lott borde kronan för betesdjuren å stora alvaret tillförsäkras rätt till vatten från brunnen vid Gammalgård.

Under domänstyrelsens förvaltning skulle enligt nämnda förslag alltjämt komma att kvarstå — förutom det egentliga alvaret — den s. k. Kungsträdgården, som å kartan inneslutes av blå siffrorna 9, 10, 11, 25, 26, 76 och 9 och innehåller en areal av 5.688 hektar.

Såsom förut omförmäls äro av alvaret vissa smärre områden upplåtna med nyttjanderätt till fru Jenny Kreuger m. fl. Motivet till dessa upplåtelse, för vilka arrendeavgiften utgjordes efter 2 öre per kvadratmeter, har varit, att vederbörande bättre skulle kunna utnyttja de av dem ägda villabyggnaderna inom Borgehage by. Fru Kreuger och häradskrivaren Thor Hanqvist hava anhållit att få med äganderätt förvärva dessa områden.

Jägmästaren har i yttrande över fru Kreugers ansökning framhållit följande.

Ifrågavarande områden syntes fortfarande böra upplåtas på arrende. Därest områdena skulle försäljas och avstyckas, måste utfartsvägar utläggas, varjämte domänverket förlorade den kontroll över områdenas och angränsande områdens bebyggelse, som syntes vara nödvändig att äga. Visserligen kunde områdena försäljas med förbehåll, men syntes domänverket då icke kunna erhålla ett sådant försäljningspris, att det motsvarade nuvarande arrendeintäkter.

Av likartade skäl har jämväl uppskattningsnämnden avstyrkt ansökningarna om områdenas upplåtande med äganderätt.

Stiftelsen Drottning Victorias vilohem har i en till domänstyrelsen ingiven ansökning anhållit, att styrelsen måtte i nytt arrendekontrakt om egendomen intaga förbehåll, att en å det av vilohemmet nyttjade området befintlig, kronan tillhörig äldre smedja ej skulle ingå i arrendet, då olägenheter uppstått för hemmet genom dess användande av arrendatorn, och att en av stiftelsen med vederbörligt tillstånd till plats å arrendatorns åker utlagd avloppsledning måtte där få utan särskilt medgivande från arrendatorns sida alltjämt kvarligga. Då enligt uppskattningsnämndens mening smedjebyggnaden icke kunde medföra någon olägenhet för vilohemmet, såvida området inhägnades med stenmur, och ej heller kunde undvaras för gården utan att en ny sådan uppfördes för en beräknad kostnad av omkring 2,000 kronor, borde det område, som å kartan inneslötes av blå siffrorna 44—46, 69 och 44 och varå smedjan vore belägen, lämpligen undantagas från upplåtelsen till vilohemmet. Skulle däremot egendomens huvudgård komma att försäljas, syntes byggnaden kunna överlåtas till vilohemmet mot en ersättning av 1,000 kronor. — I fråga om avloppsledningen borde rätten till denna få bibehållas av stiftelsen på hittills gällande sätt till dess stadens kloakledningar bleve dit framdragna, vilken rätt genom servitut å området litt. C₂ måste tillföras stiftelsen vid områdets försäljning.

Aktiebolaget Borgholms Kurort & Havsbud har anhållit, att allmänheten måtte medgivas rätt att för promenader och rekreation vistas å det i närheten av Borgholms slottsruin belägna området av alvaret. Skulle några särskilda villkor härför anses böra föreskrivas, har bolaget utbett sig meddelande därom i och för underhandlingar i saken. Uppskattningsnämnden har tillstyrkt bifall härtill, under förutsättning att bolaget erlade en årlig avgäld av 400 kronor.

Fru Evy Sjögren, som äger och brukar Malmsborgs handelsträdgård inom Borgholms stad, har anhållit att få inköpa ett område av egendomen om cirka 5 hektar, beläget å förberörda lotten C₃, för att därå anlägga en plantskola. Egendomens arrendator, arrendatorerna av Kungsträdgården, Borgholms stadsfullmäktige och domänintendenten hava avstyrkt ansökningen, under det att sekreteraren i Kalmar läns södra hushållningssällskap och länsstyrelsen hava förordat denna. Uppskattningsnämnden har som sin mening uttalat, att området i fråga skulle ur gatuplanerings- och annan administrativ synpunkt fullkomligt avskära alla

förbindelser och kommunikationer mellan stadens intill gränsande mark å Rosenfors ägor och den mark (vattenverksområdet) staden ämnade köpa, att enligt stadsombudens mening just denna del av vattenverksområdet vore av den allra största betydelse och alltså mest eftersträfvansvärd för stadens framtida utvidgning och på grund därav ansåges hava i det närmaste samma värde för staden som den s. k. Åkerhagen (C₂) norr om vilohemmet, att ett bifall till framställningen skulle verka i avsevärd grad värdeminskande på övriga vattenverksområden samt att möjligheter för sökanden att förvärva annan lika närbelägen mark funnes. Nämnanden har därför avstyrkt framställningen.

Borgholms stadsfullmäktige hava i yttrande den 26 maj 1932 förklarat, att de icke reflekterade på inköp av områdena litt. C₁, C₂, C₃ och C₄. För säkerställande av stadens behov av vattentäkt, vilket icke bleve tillgodosett genom uppskattningsnämndens förslag, och nödvändigheten av att i samförstånd med byggnadsstyrelsen äga möjlighet att på ett pietetsfullt sätt ordna nyttjandet av egendomens ur naturskyddssynpunkt och för stadens utveckling viktiga områden borde det vara uppenbart, att endast ett förvärvande av kungsladugården i sin helhet med undantag av alvaret kunde vara en för alla parter tillfredsställande lösning. I anslutning härtill hava stadsfullmäktige anmält, att de för egendomen i sin helhet med undantag av alvaret, därest detta bibehölles i nuvarande skick med fritt tillträde för allmänheten och under exempelvis byggnadsstyrelsens vård, vore villiga erlagga ett pris av 140,000 kronor, att likvideras på sätt med domänstyrelsen kunde avtalas.

Jägmästaren har anfört följande.

Därest Borgholms kungsladugård skulle försäljas, syntes det vara för framtida bebyggelse och utveckling ett allmänt intresse, att staden Borgholm finge förvärva hela egendomen. De synpunkter, som Borgholms stadsfullmäktige framhållit i yttrande den 26 maj 1932, kunde sålunda understrykas. Då större delen av egendomen fortfarande måste utarrenderas som jordbruksegendom, emedan tomtområden endast så småningom kunde försäljas, kunde egendomen icke lämpligen uppdelas på ett område utan byggnader och ett område med byggnader. Från praktisk ekonomisk synpunkt borde även det s. k. slottsälvaret ingå i försäljningen såsom en naturlig och nödvändig betesmark för egendomens boskap. Hela egendomen odelad utgjorde sålunda en från ekonomisk synpunkt bättre hushållsenhet än de skilda delarna för sig. Staden Borgholm vore dessutom utan tvekan den bästa borgenären för områdenas pietetsfulla bebyggelse och slottsälvarets bevarande. Slottsälvaret, ekskogen och Borgholms omgivningar i övrigt utgjorde nämligen förutsättningarna för staden som badort. Därest egendomen komme att försäljas, syntes intet hinder mera förefinnas mot försäljning eller överlåtelse av lägenheten Drottning Victorias Vilohem samt försäljning av kungsträdgården.

Överjägmästaren har framhållit:

Sedan Borgholms stad numera inkorporerat vissa områden av Köpings kommun, hade staden enligt överjägmästarens mening tillräckliga områden för en normalt fortskridande utvidgning för ganska lång tid fram-

åt. Staden kunde därför för att erhålla tomtmark knappast behöva mark utöver jordstyeckningssakkunnigas förslag. Borgholm hade emellertid utvecklat till en omtyckt bad- och sommarort. Härvid vore staden i mycket hög grad beroende av att de vackra omgivningarna, särskilt ekskogen och slottsälvaret, bibehölls i oförändrat skick. Härvid vore även önskvärt, att de norra delarna av kungsladugården mot Drottning Victorias Vilohem, Kungsträdgården och stadens gräns ej sönderstyckades och bebyggdes på mindre lämpligt sätt.

Därest Borgholms kungsladugård skulle försälgas, syntes staden Borgholm böra hava viss företrädesrätt framför andra att få köpa egendomen. Överjägmästaren kunde därför ej finna annat än att Borgholms stad hade fog för sitt yrkande att få inköpa Borgholms kungsladugård framför Råpplinge kommun.

Överlantmätaren har meddelat, att i jorddelningslagen meddelade bestämmelser icke torde lägga hinder i vägen för avstyckning av de av uppskattningsnämnden till försäljning förordade områdena.

Länsstyrelsen har berett de sökande, som gjort framställning om förvärf av områden av egendomen, ävensom andra intresserade, vilkas rätt kunde anses av frågan beroende, tillfälle att, om de så önskade, vid sammanträden inför länsstyrelsen den 26 november och den 23 december 1932 yttra sig i ärendet. Av vad därvid förekommit må här framhållas följande.

Borgholms stad har genom utsedda kommitterade anfört följande.

För Borgholms stad vore det av ett stort vitalt intresse, att icke Borgholms kungsladugård, i sin helhet eller delvis, komme i annan kommuns eller enskilds ägo. Staden hade sin naturliga tillväxt åt det håll kungsgården vore belägen och hade tid efter annan fått köpa mindre delar av egendomen för att kunna tillgodose invånarnas eller inflyttades behov av byggnadstomter. Så länge staten stode som ägare till kungsgården förefunnes ingen fara att en bebyggelse av liknande slag som den, vilken uppstode på områdena intill stadsgränsen i Köpings socken, skulle uppkomma. Det vore emellertid tack vare den dyrköpta och tråkiga erfarenhet staden gjort i samband med inkorporeringen av dessa Köpingsområden för några år sedan, som staden nu såge sig nödsakad uppträda som spekulant vid en eventuell försäljning av kungsgården. Samhället måste söka skydda sina gränser och närmaste omgivningar för en farlig och otrevlig bebyggelse, det måste säkerställa sin vattentäkt, vilken låge på kungsgårdens ägor, det måste söka skaffa sig nybyggnadstomter för sina invånare, och det måste även tänka på badortens krav och önskemål och sålunda på visst sätt naturskydda omgivningarna.

Detta vore huvudmotivet, när staden först uppträdde som spekulant på kungsgården. Men på senaste tiden hade framvuxit ytterligare ett argument och motiv av bestämmande karaktär för ett inköp av egendomen i dess helhet. Det vore stadens arbetslöshetsfråga, som poekade på något slag av lösning. Man torde få utgå från, att arbetslösheten komme att bli tämligen konstant i våra samhällen en lång tid framåt. Borgholm hade samma problem som så många andra städer att kämpa med, men vad värre vore, man hade här inga nödhjälpsarbeten att hänvisa de arbetssökande till. Stadens litenhet gjorde, att dylika arbeten

vore omöjliga att uppbringa. De behövlige gatuarbetena vore slutförda, och de onödiga vore förklarade i blockad. Den plan, som uppgjordes för en del år sedan över stadens gatuarbeten, torde numera hava förfallit, ty vilken husägare vågade eller kunde i dessa tider investera mera kapital i fastigheterna med deras fallande värden. För att skaffa de arbetslösa en liten ringa sysselsättning hade därför staden sett sig tvungen att hyra eller arrendera stenbrott i Räcklinge socken, vilket bäst bevisade, hur besvärligt och svårt staden hade det i berörda hänseende. Genom ett förvärfv av kungsgården skulle nödhjälpsarbete för en lång tid framåt kunna beredas de arbetslösa genom grundförbättring av gården o. s. v. Det bleve väl icke ett arbete som direkt bure sig, men penningarna bleve dock icke helt bortkastade, varjämte det blivit helt enkelt en tvingande nödvändighet för samhällena att skaffa sig dylika reservarbeten för de arbetslösa, vilkas antal för närvarande i Borgholm torde uppgå till 20 à 30 stycken.

En förutsättning för att ett effektivt nödhjälpsarbete här skulle kunna åvägabringas vore emellertid, att staden bleve ägare av egendomen i sin helhet och icke bara av några jordbitar, mera tilldelade på måfå. Egendomen hade värde som helhetskomplex, sönderstyckad sjönk dess värde högst väsentligt, och varken Borgholm eller Räcklinge torde kunna uppträda som spekulanter på delarna var för sig, på grunder som uppskattningsnämnden uppgjort.

För stadens vidkommande ställde sig den föreslagna köpeskillingen 112,000 kronor, eventuellt med 10 procent avdrag, fantastiskt hög. På området i fråga kunde staden icke bedriva något självständigt jordbruk, då byggnader saknades alldeles och inga beten funnes. Staden skulle alltså bli hänvisad till den summa, en arrendator eller ägare av huvudgården skulle vara villig att betala för arrendet av stadens del, och det vore självfallet, att denna komme att bli ytterst minimal, då staden komme att bli helt beroende av denne. Med den fart utvecklingen för närvarande hade i Borgholm komme det säkerligen att taga generationer, innan området i fråga bleve ordnat och sålt till byggnadstomter, var till komme, att stora områden skulle bli endast inproduktiva parkanläggningar etc. En dylik köpesumma skulle bli alldeles ruinerande för staden, och man kunde därför icke reflektera på detta anbud. Om man därför stode fast vid den föreslagna uppdelningen av kungsgården, så vore den högsta summa staden kunde våga bjuda för dessa områden 50,000 kronor.

Vad beträffade frågan om stadens ställning till en eventuell försäljning av återstoden av kungsgården till Räcklinge kommun, ansåge staden, som tidigare med skäl framhållit, att det skulle bli en olycka för alla parter, om kungsgården skulle styckas på föreslaget sätt. Räcklinge hade icke och kunde ej heller framdraga några positiva skäl att uppträda som köpare, vare sig av egendomen i sin helhet eller del därav. Det vore endast omtanken om lasarettets skattekrönor, som kommunen hade att anföra som orsak, att den nu uppträdde som spekulant. Men detta vore en i detta sammanhang ovidkommande fråga, vilken i sinom tid komme att prövas av olika myndigheter i samband med en framtida inkorporering av området, då Räcklinge erhöle den ersättning kommunen vore berättigad till för förlusten av dessa områden. Lasarettet låge dessutom, som bekant, icke på kungsgårdens område, och en inkorporering av detta kunde därför ske, oavsett vem som vore ägare till kungs-

gården. Därigenom att Räcklinge uppträtt som spekulant på egendomen, hade hela frågan förryckts. Och då det vore stora skäl antaga, att kommunen icke vore allvarlig spekulant utan endast ville gå Borgholms stad i vägen, måste staden motsätta sig, att Räcklinge bleve köpare av egendomen i sin helhet liksom av vissa delar av densamma.

Staden finge därför vidhålla sin tidigare framställning i ärendet att få köpa Borgholms kungsladugård med undantag av de områden, som omfattade Drottningens Vilo hem, naturskyddsområdet samt den jordremsa landstinget begärt få inköpa till lasarettet, men vore staden villig att, under förutsättning att betesrätten på västra alvaret tillförsäkrades staden, höja köpesumman till 150,000 kronor.

I fråga om det område om cirka 5 hektar, som fru Evy Sjögren anhållit att få förvärva, hava ombuden för Borgholms stad motsatt sig, att området upplättes med äganderätt till fru Sjögren, men förklarat, att staden, därest området komme att inköpas av staden, icke skulle hava något att erinra mot en utarrendering av området till fru Sjögren.

I en till sammanträdet den 26 november 1932 ingiven skrift framhöll *Räcklinge kommun* i huvudsak följande.

Skälet till kommunens önskan att få inköpa kungsladugården vore angelägenheten för kommunen att få behålla sina nuvarande skatteobjekt. Komme egendomen att försäljas och inkorporeras med annan kommun, miste Räcklinge enligt senaste taxeringslängder ej mindre än 692:50 skattekroneantal. Ännu brydsammare torde det bliva i avseende å de konsekvenser från skattedragarnas sida, som kunde uppstå, när skatterna komme att ökas. Skattedragarna inom kommunen torde då komma att bestå av nästan uteslutande utfattiga bönder. På grund av den stora betydelse, som kungsgården i sådant hänseende hade för kommunens framtida bestånd, vore kommunen beredd att göra långt gående uppoffringar.

Vid sammanträdet den 26 november 1932 hava ombud för Räcklinge kommun motsatt sig, att Borgholms stad finge förvärva hela egendomen; och hava representanter för kommunen sedermera förklarat, att kommunen vore villig att för en köpesumma av högst 150,000 kronor förvärva hela kungsladugården. Önskade Borgholms stad förvärva förut berörda med litt. C₁, C₂, C₃ och C₄ betecknade områdena, vore Räcklinge kommun villig inköpa återstående områden litt. E samt Kungsträdgården och betesrätten å alvaret för en köpeskilling av 53,000 kronor. Områdena litt. E och Kungsträdgården ansåge kommunen vara minimum för att trygga kommunens nuvarande skatteobjekt.

Länsstyrelsen har anfört följande.

Under de senaste åren hade länsstyrelsen vid skilda tillfällen beretts tillfälle att uttala sin åsikt angående framtida disposition av kronoegendomen. På grund av den av Räcklinge kommun nu gjorda ansökningen torde emellertid frågan härom få anses hava kommit i ett nytt läge. Därest kronoegendomen i dess helhet lämpligen nu kunde anses böra avyttras, torde enligt länsstyrelsens mening icke någondera av Borgholms stad eller Räcklinge socken förebragt sådana omständigheter av beskaffenhet, att endera skäligen borde framför den andra lämnas företräde. De avgivna anbuden vore också likvärdiga.

Det av kronojordstyckningssakkunniga uppgjorda förslaget med uppdelning och försäljning av egendomen i vissa salulotter ansåge sig läns-

styrelsen i likhet med uppskattningsnämnden kunna förorda. Efter vad som framgått vid sammanträdena inför länsstyrelsen torde detta av uppskattningsnämnden biträdda förslag enligt länsstyrelsens mening inbefatta den ur allmän synpunkt bästa lösningen av detta spörsmål. Emot de av uppskattningsnämnden åsatta värdena å salulotterna hade länsstyrelsen icke något att erinra, då de måste anses lämpliga och skäliga och det icke föreläge något skäl att avyttra denna kronans egendom till underpris. Men då de anbud å ifrågavarande områden, som av respektive kommuner avlämnats, ej oväsentligt understege de värden, som föreslagits vid saluvärderingen av egendomen, och då uppskattningsnämnden framhållit, att avyttring av egendomen vore för kronan fördelaktigast, ifrågasatte länsstyrelsen, om ej köpeskillingen för ifrågavarande markförvärv borde bestämmas av tre gode män, av vilka en utsåges av länsstyrelsen, en av respektive kommuner och en av domaren i orten.

I fråga om de områden som upplåtits till Stiftelsen Drottning Victorias vilohem för kvinnor och vilka varken Borgholms stad eller Råpplinge kommun eller någon annan önskade förvärva, ville länsstyrelsen med anledning av uppskattningsnämndens yttrande erinra, att det område, å vilket omskrivna smedjebyggnad låge, i laga ordning upplåtits till vilohemmet, att detta område vid sådant förhållande numera icke mot stiftelsens bestridande kunde frånhändas dess dispositionsrätt, att stiftelsen, länsstyrelsen vederligt, icke önskade med äganderätt förvärva ifrågavarande områden, vilka upplåtits med nyttjanderätt så länge vilohemmet användes såsom sådant, samt att själva smedjebyggnaden syntes under alla förhållanden böra hembjudas till inlösen av stiftelsen mot en ersättning av högst 1,000 kronor.

Beträffande fru Evy Sjögrens ansökning om rätt att för anläggning av plantskola få inköpa ett område med en areal av 5 hektar, finge länsstyrelsen vid det förhållande, att Borgholms stad förklarat sig icke hava något att erinra mot utarrendering av ifrågavarande område, därest detsamma komme att inköpas av staden, på det sätt tillstyrka fru Sjögrens framställning, att hon måtte berättigas att för avsedda ändamålet arrendera begärda området.

Mot uppskattningsnämndens förslag i övrigt hade länsstyrelsen i hudsak icke något att erinra.

På givna anledning har jägmästaren sedermera beträffande alvarmarken till egendomen anfört följande.

Ölands revir hade under de senaste fem åren i medeltal per år i betesavgifter uppburit 769 kronor; kostnaderna för tillsyn och vattning hade utgjort 125 kronor och underhåll av hägnader 50 kronor. Nettobehållningen av betet å alvaret hade sålunda per år utgjort 594 kronor. Den beräknade nettoavkastningen för allt bete, inberäknat arrendatorns rätt, utgjorde cirka 1,000 kronor. Vid utarrendering borde delägare i Borgehage by tillförsäkras bete för cirka 40 djur i enlighet med jägmästarens i Ölands revir yttrande till domänstyrelsen den 17 december 1925. För egen del hade jägmästaren den uppfattningen, att arrendator borde disponera hela betesrätten, dock med skyldighet att intaga vissa djur från Borgehage, såvida icke alvaret lämpligen kunde uppdelas. De av Jenny Kreuger m. fl. arrenderade områdena syntes böra frantagas alvararrendet och utarrenderas på längre tid.

Ståthållaren Adolf A:son Murray, som beretts tillfälle yttra sig i ärendet, har meddelat, att slottsförvaltningen vid Solliden icke hade annan erinran mot förslaget än att vid en blivande försäljning nödig hänsyn även borde tagas till Räpplinge kommun och dess önskemål; och har *Murray* vidare framhållit, att styrelsen för Drottning Victorias vilohem å Öland önskat uttrycka sin bestämda uppfattning, att de vilohemmet närmast liggande stadskvarteren — efter en försäljning till Borgholms stad — icke borde bebyggas, enär därigenom hela idén med vilohemmet å sin nuvarande plats skulle förryckas; och borde därför vid fastställande av stadsplanen från bebyggande undantagas de kvarter i Borgholms stad, som gränsade intill vilohemmet. Vidare har framhållits som önskvärt, att utefter landborgen undantoges ett jämförelsevis brett område, som fortfarande borde förbliva i statens ägo för att förhindra dess användande till byggnadstomter, vilket ej blott skulle förtaga landborgens karaktär och estetiska utseende utan även innebära orosmoment i förhållande till Drottning Victorias vilohem.

Sveriges geologiska undersökning har meddelat, att vid tidigare borrhningar efter vatten inom kungsladugårdens och denna angränsande marker konstaterats mindre utströmningar av gas från djupare delar av den kambrosiluriska lagerföljden. Dessa gasutströmningar hade veterligen på senaste tid föranlett ett enskilt företag att i närheten av kungsladugården påbörja en undersökning för klarläggandet av beskaffenheten och mängderna av denna naturgas. Såvitt undersökningen hade sig bekant hade dessa nyaste undersökningar givit vissa resultat av så pass stort vetenskapligt intresse, att det syntes antagligt, att de komme att fullföljas. Kungl. Maj:t hade nyligen i proposition (nr 85) till årets riksdag föreslagit att göra rättighet att eftersöka och bearbeta olje- och gasfyndighet beroende på av Konungen meddelad koncession, såsom för närvarande vore fallet i fråga om stenkols- eller saltfyndigheter. Därest propositionen vunne bifall, skulle lagen träda i kraft den 1 juli 1933. Såvida ej andra skäl lade hinder i vägen därför, borde det under sådana förhållanden vara möjligt att vid försäljning av kungsladugården reservera den jordägaren tillkommande rätt, som vore beroende på av Konungen beviljad koncession enligt »lag angående stenkolsfyndigheter m. m.».

Domänstyrelsen har i skrivelse den 10 mars 1933 underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning samt därvid anfört följande.

Vad först anginge frågan om den lämpligaste dispositionen av förvarande egendom syntes med hänsyn till de stora utgifter, som förestode för egendomens iståndsättning, och den förhållandevis blygsamma avkastning, som kunde påräknas av egendomen såsom arrendeföremål, en försäljning av egendomens jordbruk för kronan vara att förorda. Där emot borde i överensstämmelse med kronojordstyckningsakkunnigas, av samtliga ortsmyndigheter förordade förslag hinder icke möta att i statens ägo bibehålla det egentliga alvaret.

Beträffande därefter kronojordstyeckningssakkunnigas, av uppskattningsnämnden och länsstyrelsen förordade förslag till uppdelning av egendomen mellan Borgholms stad och Råpplinge kommun framginge av den lämnade utredningen, att staden icke reflekterade på detta förslag. Råpplinge kommun hade för området litt. E jämte Kungsträdgården erbjudit 53,000 kronor, därvid fri betesrätt jämväl skulle tillkomma kommunen å alvaret, under det att uppskattningsnämnden för endast området litt. E beräknat ett värde av 65,460 kronor. För områdena litt. C₁ + C₂ + C₃ + C₄ och E samt Kungsträdgården hade såväl Borgholms stad som Råpplinge kommun förklarar sig villiga erlægga en köpeskilling av 150,000 kronor, under förutsättning att fri betesrätt tillförsäkrades å alvaret.

Då det icke kunde vara förenligt med kronans fördel att avyttra den egentliga huvudgården, varå husen vore belägna, och behålla de obebbyggda jordbruksområdena om cirka 68.5 hektar, återstode för att försäljningen skulle kunna genomföras endast att reflektera på en upplåtelse av jordbruket i en lott. Å denna lott föreläge lika anbud från staden och kommunen. Då anställande av auktion mellan anbudsgivarna i detta fall näppeligen kunde komma i fråga, utan statsmakterna nödgades afgöra vem av staden eller kommunen, som borde givas företräde vid försäljningen, hade domänstyrelsen försökt att på grundval av vad i ärendet förekommit giva någon ledtråd till frågans bedömande.

Såsom utredningen gäve vid handen hade staden velat förvärva egendomen huvudsakligen för att därigenom kunna trygga sin utveckling åt detta håll och i stort planera för ett sådant mål. Kommunen ville erhålla dispositionsrätten till fastigheten för att kunna för framtiden åt kommunen bevara de värdefulla skatteobjekten i stadens närhet. Det torde enligt styrelsens mening kunna sättas i fråga, huruvida vid stadens fortsatta tillväxt den omständigheten, att kommunen ägde marken, i längden skulle kunna förhindra en eventuell inkorporering av dessa områden med staden. Man torde även hava anledning förutsätta, att vid inkorporeringens avgörande bleve sörjt för, att kommunen erhöle kompensation för sina mistade skattekällor. Vid nu angivna förhållanden hade det syntts domänstyrelsen, som om skäl föreläge för att tillerkänna staden förköpsrätt.

Styrelsen hade sedermera samrått med en representant för byggnadsstyrelsen, professor Martin Olsson, angående de villkor, som enligt byggnadsstyrelsens mening kunde anses böra göras vid försäljningen. Enligt professor Olssons mening borde förbehåll till förmån för den i statens ägo kvarvarande delen av egendomen göras därom, att hela torpet Bergdala och övriga delar av området norr och väster om landborgen med Drottning Victorias vilohem och slottsruinen icke finge bebyggas intill en bredd av 125 meter, räknat från gränsen för vilohemmet och landborgens fot.

Delegerade för Borgholms stad hade uppvakttat i domänstyrelsen och inlett ytterligare underhandlingar om inköp av egendomen. Dessa underhandlingar hade slutligen resulterat i en skrivelse till styrelsen, daterad den 9 mars 1933. I denna skrivelse hade staden förklarar sig villig att för en summa av 160,000 kronor inköpa de å Bertil Rydbecks karta över kungsladugården med litt. C₁, C₂, C₃, C₄, E och Kungsträdgården utmärkta områdena, under förutsättning att staden avgiftsfritt och under de villkor i övrigt, som domänstyrelsen med avseende å stäng-

sel m. m. kunde finna skäl föreskriva, erhöle all betesrätt å det huvudsakliga alvaret under tjugu år från den 14 mars 1934 och att, om betesrätten å alvaret jämväl därefter komme att av kronan upplåtas, staden erhöle företrädesrätt till sagda rätt mot skälig avgäld och övriga av styrelsen fastställda villkor, skolande därvid avgäld ej beräknas för betet för gårdens djur. Staden hade därvid intet att erinra mot, att vid försäljningen förbehåll gjordes bland annat *dels* — till förmån för den i statens ägo kvarvarande delen av egendomen — att hela torpet Bergdala och övriga delar av området norr och väster om landborgen med Drottning Victorias vilohem och slottsruinen icke finge bebyggas intill en bredd av 125 meter, räknat från gränsen för vilohemmet och landborgens fot, *dels* om rätt för kronan till den jordägaren tillkommande rätt, som vore beroende på Konungen beviljad koncession enligt »lag angående stenkolsfyndigheter m. m.», och *dels* om rätt för nuvarande arrendatorn av egendomen Eric Andersson till option vid områdenas förnyade utarrendering från den 14 mars 1934 under minst fem år.

I fråga om förberörda smedjebyggnad å Vilohemmets område syntes domänstyrelsen sedermera böra få underhandla med hemmet om övertagande av sagda byggnad.

Med avseende å den av aktiebolaget Borgholms Kurort & Havsbad gjorda ansökningen torde den däri avsedda marken ligga å under byggnadsstyrelsens förvaltning ställda områden, i följd varav byggnadsstyrelsen sedermera torde komma att pröva denna ansökning.

Några försäljningar av de till fru Jenny Kreuger m. fl. upplåtna områdena syntes domänstyrelsen för närvarande icke böra ifrågakomma.

Domänstyrelsen har hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att av kungsladugården 5^{18/25} mantal Borgholm nr 8 jämte lägenheten Borgholm nr 7, en trädgård, i Räcklinge socken av Kalmar län måtte försäljas

dels till Kalmar läns södra landsting förberörda område om 0.237 hektar med den jämkning beträffande gränserna, som kunde komma att bestämmas vid blivande avstyckning å egendomen, mot en köpeskillning av 138 kronor, under villkor att köpeskillingen erlades till länsstyrelsen i länet kontant vid tillträdet den 14 mars 1934 samt att köparen skulle vara skyldig att ensam vidkännas kostnaderna för områdets avskiljande, lagfart å fånget och övriga med köpet förenade utgifter,

dels ock till staden Borgholm förberörda med litt. C₁, C₂, C₃, C₄, E och Kungsträdgården utmärkta områden med den jämkning beträffande gränserna, som kunde komma att bestämmas vid blivande avstyckning å egendomen, mot en köpeskillning av etthundrasextiotusen (160,000) kronor samt under villkor i övrigt, att områdena finge tillträdas den 14 mars 1934 i då befintligt skick, varvid staden skulle inträda i de rättigheter och skyldigheter Kungl. Maj:t och kronan hade till å områdena befintliga nyttjanderättshavare, att köpeskillningen skulle erläggas antingen kontant vid tillträdet eller jämlikt bestämmelserna i 21 § och 22 § B) i förordningen den 6 juni 1929 (nr 176) angående försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m. till länsstyrelsen, som hade att utfärda köpebrev å

områdena, *att* till förmån för den i statens ägo kvarvarande delen av egendomen hela torpet Bergdala och övriga delar av området norr och väster om landborgen med Drottning Victorias vilohem och slottsruinen av staden icke finge bebyggas intill en bredd av 125 meter, räknat från gränsen för vilohemmet och landborgens fot, *att* kronan skulle förbehållas rätt till den jordägaren tillkommande rätt, som vore beroende på Konungen beviljad koncession enligt »lag angående stenkolsfyndigheter m. m.», *att* inga enskilda tillhöriga hus och anläggningar å områdena skulle ingå i försäljningen, *att* den å det till stiftelsen Drottning Victorias vilohem upplåtna området belägna, för närvarande till kungsladugården nyttjade smedjebyggnaden ävensom egendomen tillhörande fiskerätt ej heller skulle ingå i försäljningen, *att* staden ensam skulle vidkännas kostnader för lagfart å fångst, avstyckning och andra med köpet förenade utgifter, *att* staden skulle ansvara för på områdena efter tillträdesdagen belöpande onera och utskylder, *att* staden skulle respektera såväl den innehavaren av lägenheten Nuckedal tillförsäkrade rätt att kvarbo vid lägenheten under avtalade villkor som ock de innehavare av elektriska ledningar lämnade medgivanden att hava dylika ledningar framdragna över områdena, *att* stiftelsen Drottning Victorias vilohem skulle förbehållas rätt att avgiftsfritt hava avloppsledningar och avloppsanläggning inom områdena, *att* Kalmar läns södra landsting skulle förbehållas rätt att avgiftsfritt för framtiden disponera en brunn å områdena i närheten av vilohemmet och därifrån till Borgholms lasarett dragen vattenledning, *att* kronan som ägare av det egentliga alvaret skulle förbehållas rätt för betesdjur å alvaret till vattentäkt från brunnen vid Gammalgård, *att* innehavare av från egendomen försålda eller eljest upplåtta lägenheter skulle förbehållas rätt till fria utfartsvägar över områdena, *att* Södra Ölands järnvägsaktiebolag skulle förbehållas rätt att disponera förut berörda områden om 1,008 hektar för snöskärmar enligt medgivna villkor, *att* Runstens härads våghållningsdistrikt skulle förbehållas rätt att mot skälig avgäld hava en garagebyggnad kvarstående å områdena, *att* grundvalarna till en stenbyggnad inom torpet Bergdalas område icke skulle få rubbas, *att* det s. k. Vasahuset icke skulle få ändras utan byggnadsstyrelsens tillstånd, samt *att* nuvarande arrendatorn av egendomen Eric Andersson skulle tillförsäkras optionsrätt vid områdenas förnyade utarrendering från den 14 mars 1934 under minst 5 år.

Vidare har domänstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t sedermera torde förordna, att återstående under domänstyrelsens förvaltning stående delar av egendomen den 14 mars 1934 skulle ställas under skogsstatens vård för att förvaltas i enlighet med de för förvaltning av kronoparker gällande grunder samt att i samband härmed domänstyrelsen torde böra åläggas att till staden under tjugo år från den 14 mars 1934 upplåta all betesrätt å det huvudsakliga alvaret utan avgift, men under de villkor

i övrigt, som styrelsen med avseende å stängsel m. m. kunde finna skäl föreskriva, ävensom att, om betesrätten å alvaret jämväl därefter skulle komma att av kronan upplåtas, tillerkänna staden företrädesrätt mot skälig avgäld och övriga av styrelsen fastställda villkor; skolande därvid avgäld ej beräknas för betet för gårdens djur.

Sedermera har i en till domänstyrelsen ställd skrift *Svenska naturskyddsföreningens styrelse* anfört följande.

I naturskyddshänseende torde ifrågavarande kronodomän vara en av landets allra märkligaste. Till egendomen hörde Borgholms alvar samt den trädbevuxna branten nedanför slottsruinen fram till själva kungsladugårdens huvudbyggnad, numera Drottning Victorias vilohem. Borgholms alvar med slottsruinen, landborgsbranten och den nedanför belägna, numera naturskyddade Borge hage, bildade tillsammans ett landskap och en naturtyp av sällsynt och egenartad skönhet. Styrelsen ansåge sig böra framhålla, att det vore av utomordentligt värde för vårt land, att hela denna landskapsbild bibehölles i sin nuvarande, av natur och minnesrik historia präglade stämning. Detta torde endast kunna ske genom att egendomen behölles i kronans ägo. Någon förändring i dess nuvarande skötsel ville styrelsen ej föreslå. Styrelsen ville endast uttala önskemålet, att den till egendomen hörande delen av Borgholms alvar, den i Borge hage belägna lägenheten Bergdala samt landborgsbranten fram till Drottningens vilohem bibehölles i så vitt möjligt oförändrat skick.

I yttrande den 10 mars 1933 över sistnämnda framställning har *domänstyrelsen* — under åberopande av sitt förberörda utlåtande i ärendet — framhållit, att, då enligt det däri avgivna förslaget det egentliga alvaret skulle bibehållas i kronans ägo samt att genom de villkor i övrigt, som efter samråd med byggnadsstyrelsen vore fästade vid den av domänstyrelsen förordade försäljningen av egendomens jordbruk till Borgholms stad, det bleve sörjt för att landskapsbilden bibehölles i sin nuvarande, av natur och en minnesrik historia präglade stämning, anledning torde saknas att motsätta sig ett genomförande av en för staten förmånlig försäljning.

*Departements-
chefen.*

Från ifrågavarande egendom hava tidigare för olika ändamål fränsålts betydande delar. Sålunda hava vissa Borgholm i söder angränsande områden, vilka erfordrats för stadens utveckling, blivit till staden försålda, varjämte åtskilliga jordbruksegnahem bildats särskilt i egendomens sydostliga del.

Under senare tid har frågan om utförande av nödvändiga nybyggnader, vilka skulle kräva avsevärda belopp, ävensom egendomens jämförelsevis ringa arrendeavkastning framkallat tanken på försäljning av egendomens jordbruk. För egen del finner jag, lika med de myndigheter som yttrat sig i ärendet, lämpligt, att en försäljning av egendomen kommer till stånd. Såväl Borgholms stad som Räpplinge kommun, inom vilken senare egen-

domen är belägen, hava framkommit med i stort sett likvärdiga köpeanbud. På de skäl, som domänstyrelsen i sådant avseende anfört, och särskilt med tanke på Borgholms stads berättigade anspråk på utvidgning och utveckling synes mig stadens anbud vara att förorda. I fråga om de särskilda områden, som staden önskat förvärva, torde intet vara att erinra mot stadens förvärv av de i ärendet liksom å bifogade översiktskarta med litt. C₁, C₂, C₃ och E betecknade områdena, ävensom av lotten Kungsträdgården. Vad åter området litt. C₄ (torpet Bergdala) angår anser jag detta område fortfarande böra bibehållas i statens ägo. Dess närbelägenhet till slottsruinen samt den omständigheten, att det på tre sidor omgives av det naturskyddade området, göra det nödvändigt att förfara med största försiktighet vid dispositionen därav. Visserligen torde det från visst håll framförda förslaget om införande av byggnadsförbud vid områdets försäljning i viss mån innefatta en garanti för naturskyddsintresset — vilken garanti bör få formen av servitutsförbehåll — men detta skydd synes mig icke tillräckligt. Svenska naturskyddsföreningen har även uttalat sig för områdets bibehållande i statens hand. Borgholms stad torde också, enligt vad jag inhämtat, vara villig avstå från förvärvet av nämnda torp, under förutsättning att köpeskillingen nedsattes med 5,000 kronor eller till 155,000 kronor. I anledning härav synes mig området litt. C₄ böra undantagas från försäljningen till Borgholms stad, i samband varmed köpeskillingen synes böra nedsättas från skäligt ansedda 160,000 kronor till 155,000 kronor.

I fråga om försäljning till Kalmar läns södra landsting av ett mindre område för reglering av lasarettstomtens område har jag intet att erinra mot vad domänstyrelsen i sådant avseende föreslagit.

I övrigt synes mig, i likhet med domänstyrelsen, ytterligare försäljningar icke böra medgivas, varför i statens hand skulle bibehållas — förutom slottsområdet och andra under byggnadsstyrelsens förvaltning hörande områden — det s. k. Alvaret, det naturskyddade området, torpet Bergdala samt området för Drottning Victorias vilohem.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:tt måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av kungsladugården 5¹⁸/₂₅ mantal Borgholm nr 8 jämte lägenheten Borgholm nr 7, en trädgård, i Råpplinge socken av Kalmar län må försäljas

dels till Kalmar läns södra landsting förberörda område om 0.237 hektar med den jämkning beträffande gränserna, som må komma att bestämmas vid blivande avstyckning å egendomen, mot en köpeskillning av 138 kronor, under villkor att köpeskillingen vid tillträdet den 14 mars 1934 kontant erlägges till länsstyrelsen i länet, som har att å områ-

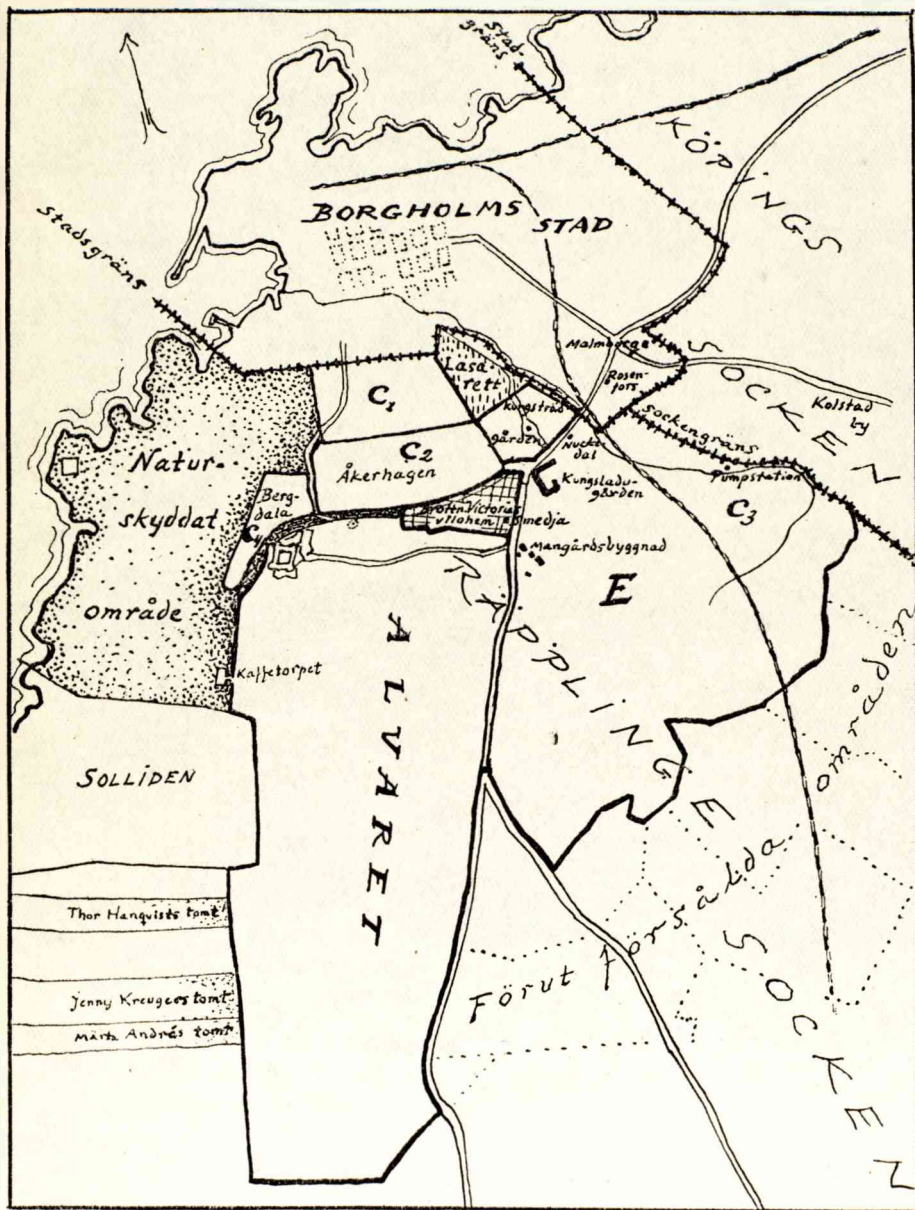
det utfärda köpebrev, samt att köparen är skyldig att ensam vidkännas kostnaderna för områdets avskiljande, lagfart å fänget och övriga med köpet förenade utgifter,

dels ock till staden Borgholm förberörda med litt. C₁, litt. C₂, litt. C₃ och litt. E samt Kungsträdgården utmärkta områden med den jämkning beträffande gränserna, som må komma att bestämmas vid blivande avstyckning å egendomen, mot en köpeskilling av 155,000 kronor samt under iakttagande ej mindre av följande villkor, nämligen, *att* områdena må tillträdas den 14 mars 1934 i då befintligt skick, varvid staden inträder i de rättigheter och skyldigheter Kungl. Maj:t och kronan har till å områdena befintliga nyttjanderättshavare, *att* köpeskillingen erlägges antingen kontant vid tillträdet eller jämlikt bestämmelserna i 21 § och 22 § B) i förordningen den 6 juni 1929 (nr 176) angående försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m. till länsstyrelsen, som har att utfärda köpebrev å områdena, *att* genom servitutsförbehåll till förmån för den i statens ägo kvarvarande delen av egendomen stadgas att delar av området (den s. k. Åkerhagen) norr om landborgens med Drottning Victorias vilohem icke må bebyggas intill en bredd av 125 meter, räknat från gränsen för vilohemmet och landborgens fot, *att* staden ensam vidkännes kostnader för lagfart å fänget, avstyckning och andra med köpet förenade utgifter, *samt att* staden ansvarar för på områdena efter tillträdesdagen belöpande onera och utskylder, än även av de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t, i huvudsaklig överensstämmelse med domänstyrelsens förberörda förslag, må föreskriva.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Joh:s Thygesen.

Översiktskarta
rörande försäljning av mark från Borgholms kungsladugård.

1) Litt. C₁, litt. C₂, litt. C₃ och litt. E samt Kungsträdgården äro avsedda att säljas till Borgholms stad för 155,000 kronor.

2) Ett mindre område vid lasarettet är avsett att säljas till Kalmar läns södra lands-ting för 138 kronor.

3) I statens ägo äro avsedda att behållas litt. C₄, det naturskyddade området, det s. k. Alvaret och området för Drottning Victorias vilohem ävensom slottsområdet och vissa andra till byggnadsstyrelsens förvaltning hörande områden.